

Geïntegreerd natuur- en landschapsbeheer. Succesfactoren voor het ontwikkelen van natuur en landschap

Derk Jan Stobbelaar, John Janssen & Martijn van der Heide, 2018. Westerlaan Publisher, Lichtenvoorde, 290 pagina's, € 32,45. ISBN 9789491705151

'Geïntegreerd natuur- en landschapsbeheer' is een fraai vormgegeven boek, met pakkende illustraties, foto's, sfeerbeelden en een aantal kaarten. De drie hoofdauteurs zijn vanuit verschillende disciplines - sociologie, ecologie en economie - verbonden aan het lectoraat Geïntegreerd Natuur- en Landschapsbeheer van Hogeschool Van Hall Larenstein. In de eerste hoofdstukken schetsen zij het kader: geïntegreerd natuur- en landschapsbeheer betekent dat er bij de (her)inrichting van een gebied samen met betrokkenen, dus bottom-up, naar oplossingen wordt gezocht om verschillende functies en doelen te combineren met natuur- of landschapsbeheer. Op die manier wordt gestreefd naar een verbreding van de doelstelling van het natuurbeheer, rekening houdend met ecologische waarden, de geschiedenis en de economische mogelijkheden voor behoud, beheer en ontwikkeling van het landschap.

In een tiental hoofdstukken presenteren verschillende auteurs vervolgens voor-

beelden van geïntegreerd natuur- en landschapsbeheer uit de praktijk, negen in Nederland en een in Zuid-Afrika. De casussen zijn zeer divers, zowel wat betreft het gebied en het type ontwikkeling, als de benaderingen van geïntegreerd beheer. Ieder hoofdstuk wordt afgesloten met een reflectie op succes- en faalfactoren van de aanpak, waarbij wordt gekeken naar het doorlopen proces, hoe de belangenafweging heeft plaatsgevonden en de aansluiting bij maatschappelijke doelen. In

het laatste hoofdstuk reflecteren de drie auteurs op de toekomst van geïntegreerd beheer.

Een enkele casus lijkt minder in de benadering te passen, zoals de implementatie van Natura 2000 die aanvankelijk juist erg top-down was. Het hoofdstuk geeft een uitgebreid historisch overzicht van bijna 25 jaar natuurbeleid, waar het rooskleurige beeld ontstaat dat Nederland de zaken snel op orde had. Een boude stelling is dat Natura 2000 een lage prioriteit had bij de Europese Commissie en lidstaten. In Nederland waren aanvankelijk maar weinig mensen zich bewust van de impact op het ruimtelijk beleid, maar ik ben ervan overtuigd dat zeker de Europese Commissie dit beseft. Los van dit soort details geeft het boek een goed overzicht van kansen voor een geïntegreerde benadering.

Ook de casus van Baviaanskloof in Zuid-Afrika lijkt aanvankelijk minder te passen in het geheel, hoewel blijkt dat in een andere context dezelfde stappen zijn doorlopen als in Nederland: van een periode van uitkoop van boeren (verzet), naar een periode met een participatieve benadering en een projectbeheereenheid (weinig contact met boeren), die tenslotte ombuigt

naar een collectieve planning, met een ngo die zelf, samen met de boeren, plannen ontwikkelt. In kleine stappen wordt met boeren het ecosysteem hersteld, worden kale hellingen beplant en wordt ingezet op participatief leren en kennis delen. Hier is ook duidelijk een link te zien met de 'landschapsbenadering' (landscape approach), al wordt dat niet benoemd.

Een sterk punt van het boek is dat het voor geheel verschillende vraagstukken (toerisme, landschapsbeheer, groenblauwe dooradering, Ruimte voor de Rivier) ideeën aanreikt voor een geïntegreerde benadering. De succes- en faalfactoren kunnen wijzen op mogelijke valkuilen en de afsluitende tips bieden praktische handvatten om de ideeën toe te passen. Al zijn sommige tips, zeker voor de doelgroep, misschien wat al te voor de hand liggend ('Voer een landschapsecologische systeemanalyse uit' of 'Grijp de kansen als ze zich voordoen'). Wel een heel belangrijk punt dat uit het boek naar voren komt is dat de mensen die het project trekken verbinders moeten zijn, die integraal kunnen denken. Vooral bij een geïntegreerde gebiedsbenadering moeten zij een verband kunnen leggen tussen het beoogde ecologische resultaat en de andere func-

ties en wensen, stellen de auteurs. Ik zou daar nog aan toe willen voegen dat ook een visionaire blik belangrijk is: iemand die het proces begeleidt maar ook mensen kan enthousiasmeren voor dit proces en de mogelijke resultaten. Het kan heel stimulerend zijn om snel een zichtbaar succes of resultaat neer te zetten, zoals een mountainbikeroute die feestelijk geopend wordt. Geïntegreerde projecten zijn vrijwel altijd processen van de lange adem, juist dit soort kleine mijlpalen zijn nodig om betrokkenen te motiveren. Net als bij de 'landscape approach' is ook bij geïntegreerd natuur- en landschapsbeheer het kennis delen en leren belangrijk. Dat geldt voor alle partijen. Als een proces moeizaam gaat of vastloopt kan inbreng van buitenstaanders het soms verder helpen, vooral als die buitenstaanders als onafhankelijk gezien worden en daarbij gerespecteerd worden vanwege hun kennis of ervaring.

En passant valt er echter ook een zwakte van de geïntegreerde benadering te lezen: soms verwateren de doelen dusdanig dat de ecologische kwaliteit die gerealiseerd wordt onvoldoende is (tip 8); ook wordt genoemd dat sommige inrichtingen die worden 'gemaakt' niet in de

landschappelijke context passen, of niet aansluiten bij de landschapsidentiteit. Deze kritische noten hadden best wat prominenter gepresenteerd mogen worden.

Kortom, 'Geïntegreerd natuur- en landschapsbeheer' is een nuttig en fraai boek. Als ik dan een klein kritiekpunt mag noemen op de vormgeving: de kopjes die half boven de regels zweven mogen, als er een volgende druk komt, van mij gerust indalen in de tekst. Ook zou ik de tips anders hebben geplaatst, die staan nu vaak ná de toelichtende tekst op een volgende pagina, wat ik erg onoverzichtelijk vind. Inhoudelijk biedt het boek veel inspiratie voor beleidsmakers, studenten en iedereen die betrokken is bij de inrichting van het landelijk gebied.

THEO VAN DER SLUIS